

Bruxelles, 5. srpnja 2022.
(OR. en)

10791/22

LIMITE

ELARG 55
ME 1

NAPOMENA O TOČKI „I/A”

Od:	Radna skupina za proširenje i zemlje koje pregovaraju o pristupanju EU-u
Za:	Odbor stalnih predstavnika / Vijeće
Na datum:	5. srpnja 2022.
Br. preth. dok.:	WK 9357/22 REV 1
Predmet:	PRIDRUŽIVANJE CRNE GORE – Utvrđivanje stajališta Europske unije za jedanaesti sastanak Vijeća za stabilizaciju i pridruživanje

1. S obzirom na jedanaesti sastanak Vijeća za stabilizaciju i pridruživanje s Crnom Gorom, Radna skupina finalizirala je stajalište Europske unije kako je navedeno u Prilogu u daljnjem tekstu.
2. Pod uvjetom da ga potvrdi Odbor stalnih predstavnika, Vijeće se poziva da odobri stajalište Unije kako je navedeno u Prilogu ovoj napomeni.

JEDANAESTI SASTANAK
VIJEĆA ZA STABILIZACIJU I PRIDRUŽIVANJE
EU-A I CRNE GORE

14. srpnja 2022.

Nacrt zajedničkog stajališta EU-a

Europska unija pozdravlja održavanje sastanka Vijeća za stabilizaciju i pridruživanje EU-a i Crne Gore. Taj je sastanak dobra prilika za preispitivanje napretka Crne Gore u pripremama za članstvo nakon sjednica koje su od posljednjeg sastanka Vijeća za stabilizaciju i pridruživanje održali pododbori za stabilizaciju i pridruživanje i Odbor za stabilizaciju i pridruživanje.

Točka 1. Usvajanje dnevnog reda

Točka 2. Usvajanje zapisnika s desetog sastanka Vijeća za stabilizaciju i pridruživanje, održanog 27. lipnja 2019.

Točka 3. Odnosi u okviru procesa stabilizacije i pridruživanja

3.1. Strategija pristupanja, posebno s obzirom na Izvješće Komisije o Crnoj Gori za 2021.

EU ponovno ističe svoju nedvosmislenu predanost europskoj perspektivi Crne Gore. Pozdravlja ukupni napredak dosad postignut u pregovorima o pristupanju, odnosno činjenicu da su otvorena sva 33 pregledana pregovaračka poglavlja, a tri poglavlja privremeno zatvorena, kao i to što je Crna Gora prihvatila poboljšanu metodologiju proširenja koju je Vijeće EU-a potvrdilo 6. svibnja 2021. Nakon održavanja prve političke međuvladine konferencije s Crnom Gorom u lipnju 2021. EU je pozdravio održavanje četrnaeste međuvladine konferencije s Crnom Gorom 13. prosinca 2021., koja je bila forum za politički dijalog o procesu reformi. EU pozdravlja strateški smjer prema EU-u i ambiciju Crne Gore da napreduje u pristupnim pregovorima na temelju stalnog napretka reformi te ponovno potvrđuje svoju predanost daljnjoj potpori Crnoj Gori u njezinim nastojanjima da postane članica EU-a.

EU naglašava da je sljedeći korak, prije privremenog zatvaranja drugih poglavlja ili skupina poglavlja, ispunjavanje **privremenih mjerila za poglavlja 23. i 24.** EU je u tim dvama poglavljima utvrdio 84 privremena mjerila. Time se osigurava ravnoteža između napretka u području vladavine prava i sveukupnog napretka pregovora. Nakon što Crna Gora ukloni sve preostale nedostatke u području slobode izražavanja i slobode medija, borbe protiv korupcije i organiziranog kriminala te ubrza i produbi reforme u području neovisnosti, profesionalnosti i odgovornosti pravosuđa, moći će poduzeti daljnje korake u pristupanju. Tempo tog rada odredit će Crna Gora.

EU prima na znanje predanost Crne Gore u području vladavine prava i potiče Crnu Goru da nastavi raditi na provedbi svih relevantnih aspekata skupine poglavlja o temeljnim pitanjima i osigura potrebnu političku pozornost i vidljivost u vezi s ključnim reformama, neovisno o tome je li riječ o vladavini prava, reformi javne uprave, funkcioniranju demokratskih institucija ili gospodarskim kriterijima, kao i u vezi s poglavljima 5. (Javna nabava), 18. (Statistika) i 32. (Financijska kontrola). U tom pogledu EU naglašava potrebu da Crna Gora pravodobno i uvjerljivo poduzme daljnje korake u vezi s preporukama iz izvješća Komisije o Crnoj Gori iz 2021.

EU osobito pohvaljuje potpunu usklađenost Crne Gore s vanjskom i sigurnosnom politikom EU-a, uključujući mjere ograničavanja EU-a slijedom ničim izazvane agresije Rusije na Ukrajinu. EU također pozdravlja otvorenu potporu Crne Gore inicijativama EU-a u UN-u kao odgovor na tu agresiju, međunarodnom pravu i međunarodnom poretку utemeljenom na pravilima. To je snažan pokazatelj strateške orijentacije i predanosti te zemlje cilju pristupanja EU-u. EU sa zanimanjem očekuje nastavak stopostotnog usklađivanja. Pozdravlja već poduzete napore za provedbu sankcija i potiče Crnu Goru da nastavi s potrebnim koracima kako bi u potpunosti primijenila donesene mjere ograničavanja. Gospodarskim i investicijskim planom EU-a za zapadni Balkan regiji se pruža velik poticaj u iznosu od 9 milijardi EUR bespovratnih sredstava i jamstava kako bi se u sljedećem desetljeću potaknula ulaganja u iznosu do 20 milijardi EUR. Planom se može stimulirati dugoročni društveno-gospodarski oporavak i konkurentnost regije, podržati njezinu zelenu i digitalnu tranziciju te potaknuti održivi promet i povezivost, regionalnu integraciju i trgovinu, čime bi se ujedno ojačala suradnja s EU-om i približavanje EU-u. Kako bi se ostvario najveći mogući učinak plana, partneri sa zapadnog Balkana trebaju odlučno provesti gospodarske i društvene reforme te ojačati vladavinu prava i kapacitete javne uprave.

EU je najveći pružatelj financijske pomoći Crnoj Gori. Nakon donošenja pravnog okvira za Instrument pretpristupne pomoći (IPA III), koji je glavni izvor financiranja, EU poziva Crnu Goru da ubrza pripremu razrađenih i održivih projekata. U pogledu IPA-e III 2021., Crna Gora imat će koristi od godišnjeg programa u iznosu od 34,21 milijun EUR. Taj iznos, u usporedbi s malim brojem stanovnika te zemlje, čini Crnu Goru jednim od korisnika s najvećom financijskom pomoći EU-a po stanovniku na svijetu.

Politički kriteriji

EU napominje da Crna Gora i dalje u dostatnoj mjeri ispunjava **političke kriterije**.

EU primjećuje da se javna politička predanost vlasti strateškom usmjerenju Crne Gore prema EU-u i njihova predanost procesu pristupanja redovito i dosljedno navode kao ključni prioritet i to se općenito odražava u relevantnim političkim odlukama.

Kad je riječ o **radu demokratskih institucija**, EU ističe svoja očekivanja u pogledu snažne političke predanosti, istinskog angažmana i izgradnje konsenzusa svih relevantnih institucija i aktera u provedbi plana reformi EU-a u Crnoj Gori.

EU pozdravlja sastavljanje nove vlade u travnju 2022. i sa zanimanjem očekuje konstruktivnu suradnju sa svim političkim akterima i institucijama koji će nastaviti s provedbom reformi povezanih s EU-om. EU očekuje od vlade da ispuni očekivanja građana u vezi s ostvarivanjem napretka u procesu pristupanja EU-u i pozdravlja strateški prioritet nove vlade da ubrza pregovore o pristupanju te zemlje EU-u. EU ponovno ističe važnost političke rasprave u Skupštini i konstruktivne koordinacije u pogledu svih relevantnih zakonodavnih inicijativa. To je odgovornost svih političkih aktera.

EU podsjeća na to da preporuka OEES-a/ODIHR-a za sveobuhvatnu reformu radi usklađivanja izbornog pravnog okvira i reguliranja svih ključnih aspekata izbora uključivim postupkom, znatno prije sljedećih izbora, i dalje nije provedena. Potiče Skupštinu da sudjeluje u transparentnom, odlučnom i uključivom dijalogu o provedbi preostalih preporuka OEES-a/ODIHR-a.

EU pozdravlja činjenicu da se uloga **organizacija civilnog društva** u procesu pristupanja uvažava i promiče na političkoj razini, ali naglašava da je treba dodatno ojačati u praksi.

EU podsjeća na to da je prioritet za daljnji ukupni napredak u pristupnim pregovorima ispunjenje privremenih mjerila iz **poglavlja 23. i 24.** Prima na znanje da je Crna Gora nastavila provoditi akcijske planove za poglavlja 23. i 24. te druge strateške dokumente u području vladavine prava. Pozdravlja činjenicu da Crna Gora radi na rješavanju pitanja istaknutih u Izvješću Europske komisije o Crnoj Gori za 2021., kao i onih istaknutih na međuvladinoj konferenciji održanoj u prosincu 2021., među ostalim u ključnim područjima slobode izražavanja i slobode medija, borbe protiv korupcije i organiziranog kriminala te potrebe za očuvanjem ranijih postignuća u reformi pravosuđa. EU potiče intenziviranje rada na reformama, s jasnim naglaskom na dobro poznatim kritičnim nedostacima, i temeljito planiranje tog rada te će i dalje predano pomagati.

Kad je riječ o **pravosuđu**, EU pozdravlja činjenicu da je došlo do dugoočekivanih imenovanja sudaca na visokoj razini, što je dovelo do veće stabilnosti pravosuđa i čime se ono približilo potpuno funkcionalnom pravosudnom sustavu koji može djelovati neovisno te bez interesnih skupina i vanjskog utjecaja. To uključuje imenovanje petorice članova Državnog vijeća tužitelja koji nisu tužitelji, a koje je u prosincu 2021. imenovala Skupština, što je tom vijeću omogućilo da ponovno započne s radom i jednoglasno imenuje novog vršitelja dužnosti vrhovnog državnog tužitelja. EU usto pozitivno prihvća činjenicu da je Sudbeno vijeće imenovalo jedanaest sudaca Vrhovnog suda. Nadalje, EU pozdravlja imenovanje novog glavnog posebnog tužitelja, čime se osigurava stabilnost za Ured posebnog tužitelja, ključno pravosudno tijelo i tijelo za izvršavanje zakonodavstva. Naposljetku, EU primjećuje da su četiri suca izabrana u Sudbeno vijeće i da će preuzeti dužnost nakon isteka mandata sadašnjih članova tog vijeća.

Međutim, EU podsjeća na to da niz ključnih imenovanja u pravosuđu, za koja je potrebna kvalificirana većina u Skupštini, i dalje nije provedeno, uključujući imenovanje četiri člana Sudbenog vijeća koji nisu suci, stalnog vrhovnog državnog tužitelja i tri suca Ustavnog suda te poziva Skupštinu da sudjeluje u transparentnom, odlučnom i uključivom dijalogu u tom pogledu. EU poziva Crnu Goru da osigura imenovanje na temelju zasluga pojedinaca koji mogu djelovati neovisno bez neprimjerenog političkog utjecaja.

EU izražava žaljenje zbog toga što provedba ključnih pravosudnih reformi nije napredovala. Ostvaren je ograničen napredak u postizanju rezultata u području *neovisnosti, profesionalnosti i odgovornosti* u pravosuđu, koja je potrebno dodatno ojačati, među ostalim provedbom relevantnog ustavnog i pravnog okvira te donošenjem zakonodavnih promjena u skladu s europskim standardima i najboljim praksama. Da se ne bi preokrenuo dobar napredak koji je prethodno postignut, EU poziva Crnu Goru da uvaži sadržaj svih preostalih preporuka Venecijanske komisije i Skupine država protiv korupcije (GRECO) nakon opsežnog i uključivog postupka savjetovanja.

Učinkovitost pravosuđa mora se ojačati. EU očekuje od Crne Gore da poboljša sustave upravljanja ljudskim i financijskim resursima, informacijskim i komunikacijskim tehnologijama (IKT) te infrastrukturu, donese novu strategiju za racionalizaciju pravosudne mreže i provede strategiju za IKT u području pravosuđa.

U području **postupanja s ratnim zločinima u zemlji** EU pozdravlja nastavak provedbe strategije kaznenog progona *ratnih zločina*, kao i dobru suradnju sa susjednim zemljama i Međunarodnim rezidualnim mehanizmom za kaznene sudove (IRMCT). Međutim, EU podsjeća da u istragama i donošenju presuda u predmetima ratnih zločina i dalje dolazi do određenih pravnih i praktičnih prepreka učinkovitoj istrazi, kaznenom progonu, suđenju i kažnjavanju ratnih zločina u skladu s međunarodnim standardima te poziva Crnu Goru da prevlada te prepreke.

U pogledu **slobode medija i slobode izražavanja** EU pozdravlja jačanje pravnog okvira za učinkovitu zaštitu novinara i drugih medijskih djelatnika od prijetnji i napada, nakon izmjena Kaznenog zakona, te nedavne napore u vezi s razmatranjem starih predmeta. EU očekuje od Crne Gore da osigura potpuno i učinkovito pravosudno praćenje napada i prijetnji, uključujući stare predmete. EU primjećuje da je javna radiotelevizija RTCG uvela pluralističku uredničku politiku i podsjeća da su potrebni kontinuirani napor kako bi se osiguralo da je u skladu s najvišim standardima neovisnosti i profesionalnosti. EU potiče Crnu Goru da dovrši reviziju pravnog i političkog okvira u području medija, uključujući pripremu nacrtu medijske strategije, kojom bi se mogao olakšati širok i uključiv dijalog s medijskim dionicima.

Kad je riječ o **sprječavanju korupcije** EU potiče Crnu Goru da nastavi s pozitivnim trendom u rezultatima Agencije za sprječavanje korupcije te očekuje stalne napore kako bi se osigurali njezin integritet, nepristranost i odgovornost, u skladu s preporukama misija stručnog pregleda provedenih 2019. i 2021.

U području **borbe protiv korupcije** EU očekuje poboljšanje rezultata istraga, optužnica i sudskih odluka u borbi protiv korupcije i korupcije na visokoj razini, među ostalim rezultata financijskih istraga, zapljene i oduzimanja imovine, u cilju uspostave vjerodostojnog kaznenopravnog odgovora. EU prima na znanje istrage o novim slučajevima korupcije na visokoj razini koje je Ured posebnog tužitelja pokrenuo 2022. i pozdravlja sva nastojanja da se odlučno djeluje protiv protupravnog postupanja.

U pogledu **temeljnih prava** EU pozdravlja provedbu obveza Crne Gore koje proizlaze iz međunarodnih instrumenata i zakonodavstva u području ljudskih prava, ali napominje da i dalje postoje izazovi u vezi s djelotvornom provedbom. Učinkovitost istraga prekomjerne uporabe sile od strane tijela kaznenog progona i istraga zločina iz mržnje treba se dodatno poboljšati. Pozivamo Crnu Goru da pristupi rješavanju nedavnih slučajeva etnički i vjerski motiviranih napada, zločina iz mržnje i govora mržnje, kojih je i dalje sve više.

Podsjećamo da je rodno uvjetovano nasilje, posebno nasilje u obitelji, i dalje ozbiljno i trajno kazneno i društveno pitanje te pitanje javnog zdravlja. Potičemo Crnu Goru da znatno poboljša svoj pravni okvir, među ostalim ubrzanjem provedbe Istanbulske konvencije u skladu s izvješćem iz 2018. Skupine stručnjaka za djelovanje protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji (GREVIO), uključujući predviđanjem učinkovite multidisciplinarne suradnje u tom području i pružanjem odgovarajuće potpore žrtvama.

EU podsjeća da Crna Gora treba osigurati bolji pristup pravosuđu za žrtve kršenja ljudskih prava i kaznenih djela protiv ljudskih prava. EU sa zadovoljstvom prima na znanje jačanje institucionalnog i pravnog okvira za daljnju zaštitu prava lezbijki, homoseksualaca, biseksualnih, transrodnih i interseksualnih osoba (LGBTI), među ostalim u pogledu istospolnih partnerstava. No podsjeća da prava djece, kao i prava i nediskriminirajuće postupanje prema pripadnicima manjina i osobama u ranjivom položaju poput Roma, osoba s invaliditetom i LGBTI osoba, treba dodatno promicati. EU naglašava važnost daljnjeg povećanja napora za promicanje rodne ravnopravnosti, prava žena i djevojčica u svim područjima te raznolikosti.

EU je i dalje predan promicanju, zaštiti i ostvarivanju svih ljudskih prava te potpunoj i djelotvornoj provedbi Pekinške platforme za djelovanje i programa djelovanja Međunarodne konferencije o stanovništvu i razvoju, kao i ishoda konferencija posvećenih njihovu preispitivanju, a u tom kontekstu predan je i spolnom i reproduktivnom zdravlju i pravima. S obzirom na to EU ponovno potvrđuje svoju predanost promicanju, zaštiti i ostvarivanju prava svakog pojedinca na potpunu kontrolu nad pitanjima povezanim s vlastitom spolnošću te spolnim i reproduktivnim zdravljem i prava da o njima odlučuje slobodno i odgovorno, bez diskriminacije, prisile i nasilja. EU dodatno naglašava potrebu za univerzalnim pristupom kvalitetnim, cjenovno pristupačnim i sveobuhvatnim informacijama o spolnom i reproduktivnom zdravlju i obrazovanju o njima, uključujući sveobuhvatan spolni odgoj, te uslugama zdravstvene skrbi.

U području **građanskih prava** EU izražava žaljenje zbog toga što je vlada, unatoč prethodno najavljenoj odluci o ukidanju programa ekonomskog državljanstva 2021., produljila taj program za dodatnih 12 mjeseci i nedavno snizila kriterije za stjecanje takvog državljanstva. EU podsjeća da taj program predstavlja rizike kao što su pranje novca, utaja poreza, financiranje terorizma, korupcija i infiltracija organiziranog kriminala. EU poziva Crnu Goru da konačno ukine program što je prije moguće i pomno će pratiti taj proces.

U području **pravde, slobode i sigurnosti** EU pozdravlja kontinuirane napore Crne Gore da se uskladi s pravnom stečevinom EU-a i poboljša učinkovitost kaznenih istraga organiziranog kriminala. Uzete su u obzir neke od preporuka iz Izvješća o Crnoj Gori za 2021.

U području **migracija i azila** EU pozdravlja rano donošenje i provedbu privremenog mehanizma za zaštitu ukrajinskih građana koji su pobjegli od rata te prima na znanje napore koje je Crna Gora uložila u prihvata velikog broja ukrajinskih izbjeglica. EU primjećuje da je skraćeno vrijeme obrade zahtjeva za međunarodnu zaštitu. Pozdravlja donošenje nove strategije za migracije i reintegraciju povratnika te pojačanu suradnju Crne Gore s Europskom migracijskom mrežom i Agencijom Europske unije za azil. EU poziva Crnu Goru da nastavi ulagati napore u jačanje svojih kapaciteta u tom području modernizacijom svojeg sustava registracije migranata, povećanjem ljudskih i materijalnih resursa namijenjenih upravljanju granicama, azilu i prihvatu.

EU primjećuje da vizna politika Crne Gore još uvijek nije u potpunosti usklađena s EU-ovim popisom zemalja čijim je državljanima potrebna viza i poziva Crnu Goru da poduzme konkretne korake kako bi osigurala daljnje usklađivanje, posebno u pogledu trećih zemalja koje predstavljaju rizik od nezakonitih migracija ili sigurnosni rizik za EU.

EU pozdravlja stalni napredak Crne Gore u **borbi protiv organiziranog kriminala**, posebno stvaranjem centraliziranog registra bankovnih računa, jačanjem kapaciteta i profesionalnosti policije te pokretanjem prvog zajedničkog istražnog tima s trećom zemljom. EU primjećuje da su neke ključne osobe iz organiziranih kriminalnih skupina uhićene i da je broj zapljena droge još jednom bio rekordan. EU pozdravlja povećani broj pravomoćnih presuda u slučajevima organiziranog kriminala, među ostalim u području trgovine ljudima. Međutim, EU primjećuje da je potrebno poboljšati rezultate u vezi s krijumčarenjem duhana i pranjem novca, suradnjom s Europskim centrom za praćenje droga i ovisnosti o drogama, financijskim istragama i kapacitetom za oduzimanje imovinske koristi ostvarene kaznenim djelima. EU potiče Crnu Goru da riješi neke horizontalne sustavne nedostatke kaznenopravnog sustava, uključujući način na koji se slučajevi organiziranog kriminala rješavaju pred sudovima. Za to će biti potrebna politika izricanja kazni s većim odvraćajućim učinkom i revizija primjene sklapanja nagodba sa sudom u slučajevima organiziranog i teškog kriminala.

EU pozdravlja jačanje strateškog i institucionalnog okvira za **sprječavanje i suzbijanje nasilnog ekstremizma**. EU potiče Crnu Goru da nastavi ostvarivati napredak u provedbi Zajedničkog akcijskog plana za borbu protiv terorizma za zapadni Balkan.

U području **javne uprave** EU pozdravlja napredak postignut u upravljanju javnim financijama i proračunskoj transparentnosti. EU pozdravlja donošenje nove strategije reforme javne uprave i naglašava da je važno da Crna Gora donese novu strategiju upravljanja javnim financijama. EU žali zbog toga što su izmjenama Zakona o državnim službenicima i zaposlenicima, donesenima u siječnju 2021. na inicijativu Skupštine, smanjeni kriteriji za zapošljavanje državnih službenika na temelju zasluga te za njihovu stručnost i neovisnost. EU potiče Crnu Goru da brzo nastavi s novim imenovanjima u pregovaračke strukture i zadrži iskusno osoblje u pitanjima povezanim s procesom pristupanja EU-u u mnogim sektorima. Potrebna je snažna politička volja za poštovanje načela zasluga i za učinkovitu depolitizaciju javnih službi, optimizaciju državne uprave te djelotvornu provedbu upravljačke odgovornosti. U tom je pogledu relevantna i situacija poduzeća u državnom vlasništvu. EU potiče Crnu Goru da osigura ispravnu provedbu uključivih javnih savjetovanja kako bi se unaprijedilo sudjelovanje građana i civilnog društva u oblikovanju politika te da učinkovito pristupi delegiranju donošenja odluka i upravljačkoj odgovornosti. EU podsjeća da je pružanje pristupa informacijama ključno za osiguravanje veće transparentnosti i odgovornosti javnih službi te naglašava potrebu za donošenjem i provedbom novog pravnog okvira o pristupu informacijama u skladu s načelima javne uprave.

EU pozdravlja konstruktivnu predanost Crne Gore **dobrosusjedskim odnosima i regionalnoj suradnji**, koji čine ključan dio procesa europske integracije Crne Gore i doprinose stabilnosti, pomirenju i ozračju pogodnom za rješavanje otvorenih bilateralnih pitanja i nasljeđa prošlosti. EU napominje da je Crna Gora potpisala bilateralnu konvenciju o regionalnoj suradnji na temelju članka 15. Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju (SPP) sa svim partnerima koji provode SPP. EU podupire zajedničko regionalno tržište koje su na sastanku na vrhu u Sofiji u studenome 2020. pokrenuli čelnici zemalja zapadnog Balkana i podsjeća na to da će potpuno uključiva regionalna suradnja kako je utvrđena u akcijskom planu za zajedničko regionalno tržište i dalje biti ključna za potpuno iskorištavanje potencijala regije te Gospodarskog i investicijskog plana.

EU izražava veliko zadovoljstvo dosljednom suradnjom Crne Gore u vezi s pitanjima vanjske politike, a osobito njezinim kontinuiranim potpunim usklađivanjem sa **zajedničkom vanjskom i sigurnosnom politikom** EU-a. EU pozdravlja doprinos Crne Gore EU-ovim misijama i operacijama ZSOP-a.

EU podsjeća da bilateralni sporazum o imunitetu sa Sjedinjenim Američkim Državama iz 2007. nije u skladu sa zajedničkim stajalištem EU-a o integritetu Rimskog statuta ni s povezanim vodećim načelima EU-a o bilateralnim sporazumima o imunitetu te da se Crna Gora treba uskladiti sa stajalištem EU-a.

Gospodarski kriteriji

EU pozdravlja činjenicu da je Crna Gora 31. siječnja 2022. podnijela svoj program gospodarskih reformi. EU u tom kontekstu primjećuje da bi zbog gospodarskih posljedica ruskog agresivnog rata protiv Ukrajine makrofiskalni scenariji predstavljeni u programu gospodarskih reformi mogli postati zastarjeli. EU skreće pozornost na zajedničke zaključke ekonomskog i financijskog dijaloga Vijeća EU-a za ekonomske i financijske poslove (ECOFIN), zapadnog Balkana i Turske, usvojene 24. svibnja 2022. EU poziva Crnu Goru na potpuno i pravodobno daljnje postupanje na temelju smjernica politike iz tih zaključaka.

EU primjećuje da je, nakon što je 2020. pretrpjelo najdublju recesiju u Europi, crnogorsko gospodarstvo zabilježilo vrlo snažan dvoznamenkasti rast u 2021. (12,4 %), ali se nije u potpunosti oporavilo na razinu prije pandemije. Oživljavanje turizma 2021., potpomognuto ponovnim otvaranjem državnih granica, imalo je pozitivne učinke na sve povezane usluge. Povećanje broja posjetitelja na oko 70 – 80 % u odnosu na razine prije pandemije dovelo je i do djelomičnog oporavka privatne potrošnje i povećanja uvoza. No, unatoč mjerama državne potpore za očuvanje radnih mjesta, uvjeti na tržištu rada i dalje su pogođeni negativnim posljedicama pandemije. Slijedom toga, zaposlenost se nastavila smanjivati iz godine u godinu, od izbijanja pandemije u ožujku 2020. do lipnja 2021.

EU pohvaljuje vlasti za pravodoban i ciljani odgovor politike na krizu koji se prilagođavao razvoju situacije. Ujedno pohvaljuje vladu zbog gospodarskog oporavka zabilježenog od drugog tromjesečja 2021. EU istodobno ističe da će oporavak nakon pandemije bolesti COVID-19 ovisiti o stalnim naporima vlade da ograniči javnu potrošnju, smanji deficit i uspostavi održivo stanje javnih financija (i gospodarstva u cjelini). Ti će napori biti još važniji s obzirom na to da su gospodarski učinci ruskog rata protiv Ukrajine pogodili i gospodarstvo Crne Gore.

EU potiče Crnu Goru da se usmjeri na ključne srednjoročne izazove u pogledu konkurentnosti i dugoročnog rasta diversifikacijom gospodarstva, poboljšanjem regulatornog okruženja, poduzimanjem učinkovitih mjera za suzbijanje neformalnoga gospodarstva i povećanjem zaposlenosti, posebno dugotrajno nezaposlenih osoba, žena i mladih. Također ističe važnost digitalizacije javnog sektora kako bi se poboljšala njegova učinkovitost, među ostalim osiguravanjem interoperabilnosti relevantnih baza podataka u kontekstu otvaranja radnih mjesta i oporezivanja, racionalizacije broja zaposlenika i reformi javne uprave te zelene transformacije u tom kontekstu.

EU ističe da je vladavina prava ključna za osiguravanje održivoga gospodarskog rasta. Učinkoviti i neovisni pravosudni sustavi koji pružaju pravnu sigurnost poduzećima i ulagačima, pravodobno izvršavanje ugovora i transparentnost u izradi zakonodavstva preduvjeti su za okruženje koje pogoduje ulaganjima i poslovanju.

EU dodatno poziva Crnu Goru da osigura da sve gospodarske djelatnosti koje se financiraju stranim sredstvima budu u skladu s vrijednostima, normama i standardima EU-a, prije svega u ključnim područjima kao što su vladavina prava, javna nabava, okoliš, energetika, infrastruktura i tržišno natjecanje.

Pravna stečevina EU-a

EU pozdravlja napredak koji je Crna Gora ostvarila u usklađivanju svojeg zakonodavstva s pravnom stečevinom EU-a i u provedbi svojih obveza na temelju odredaba o trgovini i odredaba povezanih s trgovinom iz SSP-a.

EU primjećuje da Crna Gora nastavlja raditi na svojim prioritetima povezanim s **unutarnjim tržištem**. Primjećuje i da je napredak u usklađivanju s pravnom stečevinom u području **slobodnog kretanja robe** bio ograničen jer neki važni zakonodavni akti nisu bili doneseni. EU ponovno ističe da je važno da Crna Gora osigura dostatne ljudske i financijske resurse za svoja tijela za nadzor tržišta, standardizaciju i akreditaciju te da Institut za standardizaciju Crne Gore postane punopravan član relevantnih europskih odbora (CEN/CENELEC). Također potiče Crnu Goru da osigura provedbu i izvršavanje zakonodavstva o upravljanju kemikalijama u skladu s regulatornim okvirom EU-a.

Kad je riječ o **pravu poslovnog nastana i slobodi pružanja usluga**, ostvaren je dobar napredak u elektroničkoj registraciji poduzeća te su se nastavile pripreme za uspostavu jedinstvene kontaktne točke. Crna Gora trebala bi i dalje provoditi nacionalni plan za razvoj kvalifikacija za regulirane profesije. U pogledu poštanskih usluga tek treba postići potpunu usklađenost s pravnom stečevinom EU-a. Crna Gora donijela je akcijski plan za provedbu strategije razvoja poštanskih usluga za razdoblje 2021. – 2022.

EU pozdravlja dobar napredak postignut u području **javne nabave** s poboljšanjima sustava pravnih lijekova, provedbom zakona o javno-privatnim partnerstvima i javnoj nabavi te regulacijom pravila o nabavi u području obrane i sigurnosti. Uvođenje novog, elektroničkog sustava javne nabave u 2021. velik je korak naprijed u pogledu transparentnosti i učinkovitosti postupaka javne nabave. EU potiče Crnu Goru da nastavi razvijati elektronički sustav javne nabave i u potpunosti poštuje načela javne nabave EU-a pri dodjeli koncesija za upravljanje zračnim lukama Crne Gore. U području **prava intelektualnog vlasništva** suradnja dotičnih tijela smanjena je zbog pandemije bolesti COVID-19 te bi je sada trebalo ponovno pojačati. Napredak u usklađivanju s pravnom stečevinom ostvaren je u području patenata, poslovnih tajni te autorskog prava i srodnih prava, no potrebno je dovršiti taj proces. Potrebno je nastaviti s jačanjem administrativnih kapaciteta. U tijeku je donošenje nove nacionalne strategije za intelektualno vlasništvo.

EU primjećuje da je Crna Gora nastavila ostvarivati napredak u području **tržišnog natjecanja**. Kad je riječ o spajanjima i borbi protiv monopola, neovisno tijelo za tržišno natjecanje i državne potpore (Agencija za zaštitu konkurencije – AZK) treba u potpunosti iskoristiti svoje izvršne ovlasti, provoditi više inspekcija na licu mjesta i dodatno promicati svoju politiku oslobađanja od kazni ili smanjenja kazni kao sredstvo za otkrivanje kartela. Kapacitet sudova za rješavanje složenih predmeta u području tržišnog natjecanja tek treba znatno ojačati, što bi u konačnici pozitivno utjecalo na zahtjeve za oslobađanje od kazni ili smanjenje kazni. U pogledu državnih potpora poboljšale su se razine provedbe i izvršenja zakonodavstva koje trebaju ostati visoko na dnevnom redu jer su kapaciteti za izvršenje i dalje nedostatni. AZK bi trebao poduzeti znatne napore u cilju novog zapošljavanja i povezane izgradnje kapaciteta. Na temelju preporuke AZK-a Skupština Crne Gore donijela je privremeni okvir za mjere državne potpore kako bi se potpomoglo gospodarstvo u kontekstu pandemije bolesti COVID-19, koji je usklađen s okvirom EU-a. Uspostavljeni su opći i posebni registri državnih potpora za *de minimis* potpore i mjere povezane s pandemijom bolesti COVID-19, čime se povećala transparentnost. Crna Gora treba osigurati da tijela koja dodjeljuju državnu potporu prije dodjele zatraže od tijela za državnu potporu odobrenje za moguću potporu. Ako je državna potpora dodijeljena bez tog prethodnog odobrenja, AZK je naknadno preispitao potporu i ocijenio njezinu kompatibilnost. Izdao je tri negativna mišljenja o potpori prijevozniku Montenegro Airlines, koji je zatvoren u prosincu 2020., te je pokazao bolje rezultate. Crna Gora treba osigurati da AZK ima pristup svim informacijama koje su potrebne za provedbu pravne stečevine o državnim potporama. To obuhvaća velike projekte u suradnji s trećim zemljama, kao što je autocesta Bar – Boljare, koji trebaju biti usklađeni s odredbama o državnim potporama iz Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju.

Kad je riječ o **financijskim uslugama**, EU uvažava već ostvareni rad na usklađivanju, no napominje da su potrebni znatni dodatni naponi za usklađivanje s postojećom pravnom stečevinom u tom području i njezinu provedbu. Pozdravlja dovršetak neovisne provjere kvalitete imovine u bankovnom sustavu i primjećuje da je bankovni sustav u zemlji i dalje stabilan.

U području **informacijskog društva i medija** ostvaren je napredak posebno u pogledu elektroničkih komunikacija i informacijskih tehnologija, među ostalim u vezi s budućom 5G mrežom i daljnjim smanjenjem naknada za roaming u regiji od 1. srpnja 2021. Donesen je novi strateški okvir za digitalnu transformaciju. Crna Gora treba ojačati svoje administrativne kapacitete za provedbu pravne stečevine EU-a, dovršiti usklađivanje zakonodavstva, posebno u području audiovizualnih medija, osigurati operativnu neovisnost regulatornih tijela za medije i javne radiotelevizije te ostvariti napredak u tome da se regulatornoj agenciji za elektroničke medije dodijele ovlasti za izricanje sankcija. Bit će potrebno osigurati dosljednost zakonodavnog okvira o medijima i provesti zakonodavni postupak na uključiv i transparentan način, u dijalogu sa svim relevantnim dionicima.

EU potiče Crnu Goru da nastavi provoditi svoj akcijski plan za usklađivanje, provedbu i izvršavanje pravne stečevine u području **poljoprivrede i ruralnog razvoja** te da donese novu strategiju za sljedeće razdoblje koja uključuje elemente stupa održivih prehrambenih sustava iz zelenog programa. Crna Gora ostvarila je napredak u provedbi pretpristupnog programa EU-a za ruralni razvoj (IPARD II) putem daljnjih poziva i povjeravanja mjera u okviru IPARD-a te bi trebala pojačati provedbu. EU će nastaviti pružati financijsku pomoć i stručno znanje u okviru IPARD-a III.

EU primjećuje stalan i dobar napredak u području **sigurnosti hrane te veterinarske i fitosanitarne politike**. Revidirana strategija za usklađivanje s pravnom stečevinom EU-a i njezinu provedbu provedena je prema rasporedu. Nastavila se provedba nacionalnih programa za poboljšanje kvalitete sirovog mlijeka i usklađivanje objekata za preradu hrane sa standardima EU-a te sada više od 50 % objekata ispunjava te zahtjeve. Cijepljenja su uspješno završena, čime se doprinijelo iskorjenjivanju bolesti plavog jezika i bjesnoće u regiji i u EU-u.

U području **ribarstva** EU primjećuje da je Crna Gora nastavila provoditi svoj akcijski plan za usklađivanje s pravnom stečevinom EU-a, njezinu provedbu i izvršavanje te Crnu Goru potiče da dovrši pripremu nove strategije za ribarstvo i akvakulturu i povezanog akcijskog plana. U Skupštini je u tijeku donošenje važnog okvirnog zakonodavstva. Nastavile su se aktivnosti inspekcije i kontrole, među ostalim s ciljem zaustavljanja svih oblika nezakonitog ribolova. U potpunosti je stavljeno u upotrebu novo i najsuvremenije inspekcijsko plovilo. Crna Gora nastavila je svoju aktivnu ulogu na međunarodnoj razini, primjerice u Općoj komisiji za ribarstvo Sredozemlja (GFCM) i u okviru provedbe Strategije EU-a za jadransku i jonsku regiju (EUSAIR).

U **prometnom** sektoru EU izražava žaljenje zbog toga što nije postignut napredak i što ključne reforme još nisu provedene. To se, među ostalim, odnosi na napore za stvaranje neovisnog tijela za regulaciju i sigurnost u željezničkom sektoru te za stjecanje punopravnog članstva u Pariškom memorandumu o suglasnosti o nadzoru države luke.

Kad je riječ o **energetici**, EU primjećuje da su, neovisno o sveukupnom napretku koji je dosad postignut, reforme zadnjih godina odgađane i da mnoge pravne inicijative i dalje nisu provedene. Neki su prijedlozi u postupku donošenja još iz 2015., kao što su zakon o sigurnosti opskrbe naftnim proizvodima i zakon o osnivanju tijela za zalihe obveznih rezervi nafte, koji su ključni pravni akti s obzirom na trenutačni gospodarski kontekst. Napredak u tom području ovisi o donošenju i provedbi tih i drugih preostalih pravnih akata. Nadalje, potrebno je prioritarno donijeti važne odluke, poput onih koje se odnose na planove za buduće postupno zatvaranje termoelektrane u Pljevlji.

Kad je riječ o **oporezivanju**, EU pozdravlja znatan napredak postignut u provedbi Okvirne konvencije Svjetske zdravstvene organizacije o nadzoru nad duhanom u vezi s označivanjem duhanskih proizvoda i alkoholnih pića pečatom za kontrolu trošarina. Međutim, primjećuje ograničenu provedbu akcijskog plana za rješavanje pitanja navedenih u analizi alata za dijagnostičku ocjenu rada porezne uprave. EU ujedno potiče Crnu Goru da ostvari daljnji napredak u uklanjanju PDV-a i drugih oslobođenja od poreza koja nisu usklađena s pravnom stečevinom EU-a te da dodatno razvije kapacitete Uprave prihoda i carina i spriječi odljev kvalificiranog i osposobljenog osoblja.

Kad je riječ o **carini**, EU potiče Crnu Goru da dovrši pripreme za pristupanje Konvenciji o zajedničkom proвозnom postupku uspostavom kompjuteriziranog proвозnog sustava koji je kompatibilan s EU-ovim. Ujedno je poziva da pažljivo prati učinak reorganizacije carinske uprave na rokove tekućih carinskih programa i izgradnju kapaciteta u tom području. Treba izbjeći daljnja kašnjenja. I dalje postoje izazovi u pogledu smanjenja nezakonite trgovine duhanom kroz slobodnu zonu luke Bar. Odluka iz 2021. o zabrani skladištenja duhanskih proizvoda u slobodnoj zoni korak je u pravom smjeru, ali sama po sebi nije dovoljna. Na primjer, postojeći aranžmani za proвоз duhanskih proizvoda i dalje predstavljaju velik izazov. EU pozdravlja stalne napore Crne Gore za razvoj međunarodne suradnje u tom pogledu.

U području **statistike** EU prima na znanje nastavak rada na usklađivanju statističke metodologije sa standardima EU-a i povećanju prijenosa podataka Eurostatu, ali primjećuje nedostatak prijenosa nekih temeljnih skupova podataka o državnim financijama. U tom je području, ali i općenito, suradnja među glavnim izrađivačima statističkih podataka ključan preduvjet za uspješno usklađivanje Crne Gore s pravnom stečevinom EU-a. EU ujedno primjećuje da je i dalje potrebno riješiti pitanje nedostatnih financijskih i ljudskih resursa u Upravi za statistiku Crne Gore (Monstat) te nedostatka stručnog znanja u nekim područjima. Stoga potiče Crnu Goru da ojača ljudske i financijske resurse Monstata i dodatno se uskladi s Europskim sustavom računa (ESA) 2010., uključujući pružanje podataka o statistici državnih financija i postupku u slučaju prekomjernog deficita. EU naglašava važnost poštovanja profesionalne neovisnosti Monstata i podsjeća na predanost Crne Gore političkom neuplitanju u službene statistike. Naglašava i potrebu da Crna Gora organizira nacionalni popis stanovništva i stanova u skladu sa zahtjevima i preporukama EU-a.

EU primjećuje da pandemija i dalje bitno utječe na tržište rada. U području **socijalne politike i zapošljavanja** EU potiče Crnu Goru na učinkovitu provedbu radnog prava i daljnje usklađivanje s pravnom stečevinom, posebno u pogledu borbe protiv diskriminacije. EU pozdravlja dosadašnje napore Crne Gore za uvođenje Garancije za mlade i potiče je da nastavi raditi na provedbi. Dobro osmišljene aktivne politike tržišta rada koje su utemeljene na dokazima i dalje su prioritet, posebno one usmjerene na žene, mlade, osobe s invaliditetom, manjine i ranjive osobe pogođene pandemijom, uključujući Rome i Egipćane. U tom pogledu EU potiče Crnu Goru da nastavi s reformom sustava socijalne zaštite kako bi se osigurala njegova usmjerenost na najranjivije i njihovu zaštitu, imajući istodobno na umu svojstva sustava socijalne zaštite koja se odnose na aktivaciju tržišta rada, te da riješi pitanje deinstitutionalizacije.

Kad je riječ o **znanosti i istraživanju**, EU potiče Crnu Goru da nastavi razvijati svoje sudjelovanje u programu Obzor Europa kako bi se ostvarila veća suradnja industrije i javnog istraživačkog sektora. EU ponovno ističe važnost rada na povećanju ulaganja u istraživanje (s posebnim naglaskom na povećanju ulaganja privatnog sektora), uz istodobno poboljšanje prikupljanja statističkih podataka o istraživanju, razvoju i inovacijama. EU potiče Crnu Goru da osigura aktivniju ulogu strategije pametne specijalizacije u podupiranju konkurentnosti i rasta u zemlji.

EU primjećuje da je pandemija bolesti COVID-19 jako utjecala na **obrazovni** sektor, čiji je odgovor bio usmjeren na zadržavanje kontinuiteta putem učenja na daljinu, te potiče Crnu Goru da nastavi s reformama na svim razinama i ojača sektorsko upravljanje usmjereno na pružanje učinkovitijih usluga u obrazovanju. Ujedno ističe da mjere reforme moraju biti popraćene funkcionalnim sustavom praćenja i evaluacije. Uz kurikularnu reformu te kao sredstvo za ispunjavanje potreba tržišta rada, EU pozdravlja kontinuirano praktično osposobljavanje na višem stupnju obrazovanja i veće sudjelovanje učenika i poslodavaca u programu dualnog obrazovanja za strukovno obrazovanje i osposobljavanje. EU potiče daljnje inicijative za jačanje kvalitetnih osnovnih i transverzalnih vještina, poduzetništva i profesionalnog usmjeravanja te ponovno ističe važnost usavršavanja i razvoja učitelja i nastavnika za bolja postignuća učenika. Podsjeća na potrebu za jačanjem pristupa ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju te njihove kvalitete, kao i na važnost uključivog obrazovanja za sve djevojčice i dječake. EU potiče Crnu Goru da promiče vrijednosti EU-a unutar svojeg obrazovnog sustava, posebno pluralizam, nediskriminaciju, toleranciju, pravdu, solidarnost i rodnu ravnopravnost.

EU primjećuje da je Crna Gora stekla određenu razinu pripravnosti u području **okoliša i klimatskih promjena**. Ostvaren je ograničen napredak u daljnjem usklađivanju s pravnom stečevinom EU-a u području zaštite prirode ili u razvoju nacionalnog energetskog i klimatskog plana u skladu s preporukama Energetske zajednice. Potrebno je hitno riješiti problem nedostatka administrativnih kapaciteta i financijskih resursa na nacionalnoj i lokalnoj razini, kao i pitanje nedovoljne međuinstitucijske koordinacije. EU potiče Crnu Goru da ubrza napredak, posebno u području voda, otpada, prirode i klimatskih promjena. U narednim godinama Crna Gora trebala bi povećati ambicije za zelenu tranziciju, osigurati učinkovito sudjelovanje javnosti u donošenju odluka i sustavno integrirati pitanja okoliša i klimatskih promjena u druge sektore, uključujući turizam i energetiku.

Ostvaren je napredak u zaštiti potencijalnog područja mreže Natura 2000 i staništa ptica Ulcinjska solana, kojem je 2019. dodijeljen status međunarodne važnosti, a pitanje državnog vlasništva nad njim razjašnjeno u srpnju 2021. Održivo upravljanje solanom provodi se u suradnji s Njemačkom. EU naglašava potrebu za očuvanjem i poboljšanjem zaštićenih područja i potencijalnih područja mreže Natura 2000, posebno Skadarskog jezera i rijeke Tara na koje je negativno utjecala izgradnja autoceste Bar – Boljare. Obustavljena je vojna obuka na planini Sinjajevina, koja je dio rezervata biosfere rijeke Tare pod zaštitom UNESCO-a. Područja Platomuni, Katič i Stari Ulcinj proglašena su 2021. prvim zaštićenim morskim područjima u Crnoj Gori. EU naglašava da morske vrste treba zaštititi, na primjer, tijekom seizmičkih istraživanja za istraživanje nafte i plina. Ostvaren je napredak u području gospodarenja industrijskim otpadom (sanacija odlagališta). EU primjećuje da je Energetska zajednica pokrenula postupak protiv Crne Gore jer elektrana na ugljen Pljevlja nastavlja s radom unatoč činjenici da je premašila odobreni broj radnih sati na temelju pravne stečevine EU-a.

EU potiče Crnu Goru da osigura usklađenost nacionalne strategije za klimatske promjene s EU-ovim okvirom klimatske i energetske politike do 2030. Nakon donošenja okvirnog zakona o klimatskim promjenama 2019. i uspostave nacionalnog sustava trgovanja emisijama ugljikova dioksida 2020., i dalje je potreban znatan rad na usklađivanju s pravnom stečevinom EU-a, među ostalim kad je riječ o sustavu EU-a za trgovanje emisijama (ETS), Uredbi o raspodjeli tereta i mehanizmu za praćenje i izvješćivanje. Vlada je u srpnju 2020. donijela treće nacionalno izvješće o klimatskim promjenama u skladu s Okvirnom konvencijom UN-a o promjeni klime, a u prosincu 2021. treće dvogodišnje ažurirano izvješće o klimatskim promjenama. U izvješću iz lipnja 2021. za pripremu ažuriranih nacionalno utvrđenih doprinosa u okviru Pariškog sporazuma navedeno je povećanje od samo 5 % u odnosu na prethodni cilj smanjenja emisija stakleničkih plinova za 30 % do 2030. te bi navedene doprinose trebalo dodatno ojačati. EU pozdravlja donošenje nacionalnog plana za prilagodbu klimatskim promjenama 2021. i sa zanimanjem očekuje njegovu učinkovitu provedbu.

Kad je riječ o **zaštiti potrošača i zdravlja**, EU prima na znanje ograničen napredak Crne Gore u usklađivanju zakonodavstva s pravnom stečevinom EU-a. EU naglašava potrebu za daljnjim usklađivanjem u području zaštite potrošača, posebno u pogledu prava potrošača, potrošačkih kredita i alternativnog rješavanja sporova. Crna Gora ujedno treba osigurati daljnje usklađivanje s pravnom stečevinom EU-a u području zaštite zdravlja, posebno u pogledu prava pacijenata u prekograničnoj zdravstvenoj skrbi te tvari ljudskog podrijetla. EU poziva Crnu Goru da provede pravnu stečevinu EU-a u vezi sa zaštitom zdravlja i osigura potrebne kapacitete, posebno u području kontrole duhana.

Kad je riječ o **financijskoj kontroli**, EU primjećuje napredak postignut u poboljšanju kapaciteta i postupaka Državne revizorske institucije, kao i u postavljanju temelja za učinkovitije praćenje revizijskih preporuka te za otvoreniju i transparentniju komunikaciju sa Skupštinom i javnošću. EU poziva Crnu Goru da operacionalizira funkciju centralizirane proračunske inspekcije u Ministarstvu financija, usmjeri i ojača primjenu upravljačke odgovornosti u javnoj upravi te se dodatno uskladi s pravnom stečevinom EU-a u borbi protiv prijevara koje uključuju financijske interese Unije.

Pretpristupna pomoć (IPA)

EU poziva na još bližu suradnju s nacionalnim tijelima u programiranju i provedbi financijskih sredstava EU-a, posebno u području temeljnih pitanja kao što je vladavina prava, uz istodobno iskorištavanje svih dostupnih načina provedbe, uključujući sektorsku proračunsku potporu i jamstva. EU ističe da će se pružiti pomoć kako bi se ispunili strateški prioriteti utvrđeni u programskom okviru IPA-e III i Gospodarskom i investicijskom planu, u skladu s ciljevima politike proširenja.

EU poziva Crnu Goru da ubrza provedbu svih fondova EU-a, a posebno programa povjerenih Crnoj Gori pod neizravnim upravljanjem. Relevantne mjere trebale bi se odnositi na rješavanje nedostatka i fluktuacije osoblja te na poboljšavanje praćenja i kontrole. EU ističe da će se u okviru IPA-e III provedba fondova EU-a pod neizravnim upravljanjem sa zemljom korisnicom uglavnom upotrebljavati kao alat za pripremu za učinkovito upravljanje strukturnim fondovima nakon pristupanja. U cilju ubrzanja provedbe IPA-e III, EU podsjeća na potrebu da Crna Gora uspostavi relevantan i razrađen portfelj projekata u okviru IPA-e III, posebno onih koji se odnose na prioritete Gospodarskog i investicijskog plana. Povezivanje i suradnja s državama članicama EU-a i dalje su važan alat tehničke pomoći za jačanje kapaciteta za donošenje i provedbu zakonodavstva EU-a. Kad je riječ o planiranju ulaganja, EU podsjeća na svoju ponudu za pomoć Crnoj Gori i naglašava da bi se u odnosu na sva kapitalna ulaganja trebali poštovati standardi i zakonodavstvo EU-a, bez obzira na vrstu ulaganja ili izvor financiranja, uključujući ulaganja u okviru međuvladinih sporazuma, kako bi se osigurala najučinkovitija upotreba javnih sredstava. EU naglašava važnost koordinacije donatora.

Crna Gora i dalje ostvaruje korist od sudjelovanja u sljedećim programima EU-a, uz potporu IPA-e: Erasmus+, Kreativna Europa (potprogrami Kultura i MEDIA), Zapošljavanje i socijalne inovacije, Obzor 2020., Carina 2020., Fiscalis 2020., Program za konkurentnost poduzeća te malih i srednjih poduzeća (COSME). Crna Gora i vlastitim sredstvima sudjeluje u programu EU-a „Pravosuđe”.

3.2. Bilateralni odnosi u okviru Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju

Europska unija podsjeća da Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju (SSP), u okviru procesa stabilizacije i pridruživanja, ostaje temelj odnosa između EU-a i Crne Gore. EU pozdravlja pozitivne rezultate Crne Gore u provedbi njezinih obveza u okviru SSP-a.

Točka 4. Razmjena mišljenja o razvoju događaja na zapadnom Balkanu

Europska unija i Crna Gora razmijenit će mišljenja o razvoju događaja na zapadnom Balkanu.
